

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
ДС/ВМ 05/4-02 бр.1111/1-VIII/I 7
29.6.2017. године

ВЕЋЕ НАУЧНИХ ОБЛАСТИ
ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА

Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду на својој XII редовној седници, одржаној 29.6.2017. године – на основу чл. 231. став 1. алинеја 15. и 16. и члана 278. Статута Факултета, прихватило је Извештај Комисије за докторске студије с предлогом теме за докторску дисертацију: ГРОФ НИКОЛАЈ ПАВЛОВИЧ ИГЊАТИЈЕВ И БАЛКАНСКО ПИТАЊЕ (1864-1875), докторанда Маје Лаковић.

За ментора је одређен проф. др Милош Ковић.

Доставити:

1x Универзитету у Београду
1x Стручном сараднику за
докторске дисертације
1x Шефу Одсека за правне послове
1x Архиви

ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА

Проф. др Данијел Синани

Факултет <u>Филозофски</u>	УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ Веће научних области друштвено-хуманистичких наука (Назив већа научних области коме се захтев упућује)
04/1-2 бр. 6/287	
(број захтева)	
30.06.2017.	
(датум)	

ЗАХТЕВ
за давање сагласности на предлог теме докторске дисертације

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на предлог теме докторске дисертације:

Гроф Николај Павлович Игњатијев и балканско питање (1864-1875)

(пун назив предложене теме докторске дисертације)

НАУЧНА ОБЛАСТ Историја

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ:

Име, име једног од родитеља и презиме кандидата:

Маја (Радомир) Лаковић

Назив и седиште факултета на коме је стекао високо образовање:

Филозофски факултет, Пале

Година дипломирања:

2007.

Назив мастер рада кандидата:

*Дипломатска дјелатност грофа Николаја Павловича
Игњатијева: Од Лондона до Константинопоља
(1856-1864)*

Назив факултета на коме је мастер рад одбрањена:

Филозофски факултет, Пале

Година одбране мастер рада: 2016.

Обавештавамо вас да је Наставно-научно веће

на седници одржаној 29.06.2017.

размотрило предложену тему и закључило да је тема подобна за израду докторске дисертације.

	В.Д.ДЕКАНА
	Проф. др Данијел Синани

Додатак уз образац 1.

ПОДАЦИ О МЕНТОРУ

за кандидата Маја Лаковић

Име и презиме ментора: Милош Ковић

Звање: Доцент др

Списак радова који квалификују ментора за вођење докторске дисертације:

1. *Disraeli and the Eastern Question*, Oxford University Press, Oxford 2011.
2. *Једини пут: Силе Антанте и одбрана Србије 1915. године*, Филип Вишњић, Београд 2016.
3. *Срби 1903-1914: Историја идеја*, (прир.) СЛЮ, Београд 2015, 861. Аутор текстова: „Предговор“ 9-23; „Либерализам“ 153-201; „Национализам“ 202-269; „Јован Скерлић“ 536-587.
4. „Адмирал Ернест Трубриц: Узроци српског пораза (1915)“, *Српска политичка мисао*, 51-1 (2016), 239-251.
5. “Disraeli's Orientalism Reconsidered”, *Serbian Political Thought* 1 (2016), 5-14.
6. „Обмана Србије“ 1915. године: Неколико британских сведочења“, *Српска политичка мисао*, 53-3 (2016), 271-284.

Заокружити одговарајућу опцију (А, Б, В или Г):

А) У случају менторства дисертације на докторским студијама у групацији техничко-технолошких, природно-математичких и медицинских наука ментор треба да има најмање три рада са SCI, SSCI, AHCI или SCIE листе, као и Math-Net.Ru листе.

Б) У случају менторства дисертације на докторским студијама у групацији друштвено-хуманистичких наука ментор треба да има најмање три рада са

релевантне листе научних часописа (Релевантна листа научних часописа обухвата SCI, SSCI, AHCI и SCIE листе, као и ERIH листу, листу часописа које је Министарство за науку класификовало као M24 и додатну листу часописа коју ће, на предлог универзитета, донети Национални савет за високо образовање. Посебно се вреднују и монографије које Министарство науке класификује као M11, M12, M13, M14, M41 и M51.)

В) У случају израде докторске дисертације према ранијим прописима за кандидате који су стекли академски назив магистра наука ментор треба да има пет радова (референци) које га, по оцени Већа научних области, квалификују за ментора односно дисертације.

Г) У случају да у ужој научној области нема квалификованих наставника, приложити одлуку Већа докторских студија о именовању редовног професора за ментора.

В. Д. ДЕКАНА ФАКУЛТЕТА

Датум 23.2.2017. М.П.

Проф. др Данијел Синани

Маја Лаковић

Образложење приједлога теме докторске дисертације

ГРОФ НИКОЛАЈ ПАВЛОВИЧ ИГЊАТИЈЕВ И БАЛКАНСКО ПИТАЊЕ (1864-1875)

- **Предмет истраживања**

Период руске политичке доминације у Источном питању окончан је поразом у Кримском рату (1853-1856). Потписивањем мира у Паризу (1856) Русија је прихватила неутрализацију Црног мора, губитак делова Бесарабије и престанак самосталног протектората над православним хришћанима на Балкану. Новоименовани министар спољних послова кнез Александар Михаилович Горчаков (1856-1882) имао је задатак да земљу избави из положаја међународне политичке изолације на начин који је подразумевао реорганизацију рада Министарства иностраних дјела и редефинисање спољнополитичких циљева, у којима су приоритет имала подручја Средње Азије и Балкана. Зарад ефикаснијег спровођења новог спољнополитичког курса кнез Горчаков се ослањао на генерацију младих руских дипломата међу којима је био и гроф Николај Павлович Игњатијев (1832-1908).

Погледи грофа Игњатијева на балканско питање почели су да се формирају у првим годинама дипломатске службе, у вријеме док је обављао мисију војног аташеа у Лондону (1856-1857). У то вријеме добио је позив од посланика грофа П. Д. Кисељова за учешће, у улози војног експерта, у преговорима на допунској Париској конференцији. Припремајући се за рад конференције ближе се упознао са положајем хришћана у Турској, политиком западноевропских држава на Балкану и

проблематиком руско-турских односа у оквирима којих је дјеловао до краја дипломатске каријере.

Прилику да се активније укључи у креирање руске политике према Балкану и кандидује своје мишљење о балканском питању добио је именовањем на положај директора Азијског департмана МИД-а (1861-1864), који се бавио политичким питањима Истока (Балкан, Османлијско царство, Централна Азија и Далеки Исток). Један од главних задатака руске спољне политике, према његовом мишљењу, представљала је борба за одбацивање неповољних тачака мира у Паризу (1856), у којој је стављао акценат на измјену режима пловидбе мореузима у корист Русије. На том путу, према његовом мишљењу, Петроград се требао ослањати на директне преговоре са Турском, без посредовања европских сила, што се нарочито односило на Аустрију и Енглеску. Вјеровао је да у тој борби искрене савезнике могу пронаћи на Балкану међу словенским народима, који су током 60-их година развили идеју о заједничкој ослободилачкој акцији. Сходно томе, као директор департмана гроф Игњатијев је енергично радио на јачању присуства Русије на Балкану. Посредством руских конзулата и словенофила организовао је слање помоћи за православне цркве, манастире и школе, а тежио је ка успостављању сарадње са представницима националне интелигенције код словенских народа. Кроз поменуте активности изградио је нову перспективу сагледавања проблематике, према његовом мишљењу најважнијег, за Русију, спољнополитичког задатка - Источног питања. Усудићемо се рећи да су у том периоду постављени темељи његове источне политике, на чијој примјени је енергично дјеловао дуги низ година, а чији су резултати, на крају, преточени у текст Санстефанског мировног уговора (1878).

У контексту руске политике на Балкану његова најважнија дипломатска мисија је положај амбасадора у Константинопољу (1864-1877), током које је активно учествовао у креирању руске спољне политике и предано радио на рјешавању балканских проблема у корист хришћана. Када је стигао на Босфор иза себе је имао богато дипломатско искуство у рјешавању сложених спољнополитичких проблема у корист Русије. Положај посланика, а од 1867. године амбасадора, користио је да би дјеловао у правцу одбацивања неповољних тачака мира у Паризу, задобијању повјерења код Порте, успостављању руске контроле над мореузима, јачању руског

утицаја међу православним хришћанима у Турској и помагању ослободилачке акције на Балкану. Кроз рад на испуњењу наведених задатака показао је ширину талента за бављење дипломатијом и потврдио репутацију енергичног дипломате, који је успјешно рјешавао сложена политичка питања на начин који се није увијек слагао са званичним ставом Петрограда. Неслагања између грофа Игњатијева и министра Горчакова произилазила су из различитости погледа на улогу Русије у ослободилачкој акцији хришћана на Балкану. Као поштовалац идеја словенофилства гроф Игњатијев је вјеровао да је историјска мисија Русије у пружању заштите словенским земљама и спречавању ширења утицаја европских земаља на Балкану, што се нарочито односило на Аустрију.

Његова дипломатска мисија у Константинопољу је трајала 13 година и може се подијелити на двије хронолошке цјелине. Прва цјелина обухвата период од септембра 1864. до јула 1875. године и подразумијева активности грофа Игњатијева у националној акцији балканских хришћана и проблемима унутар православне цркве у Турској. Друга цјелина тиче се политике грофа Игњатијева у Великој источној кризи (1875-1878). У предложеној теми докторске дисертације, предмет нашег истраживања, био би политички програм грофа Игњатијева и резултати његовог дјеловања у оквирима балканског питања између 1864. и 1875. године. Раздобље Велике источне кризе због своје сложености требало би да буде предмет посебне истраживачке студије.

Под појмом „балканско питање“ подразумијевамо дио Источног питања који се односио на борбу хришћана на Балкану за ослобођење од турске власти и формирање националних држава. Придржавајући се хронолошког оквира од 1864. до 1875. године осврнули бисмо се на конкретна питања: однос грофа Игњатијева према конституисању румунске државе, сарадња са Србијом и рад на изградњи Балканског савеза (1866-1868), гроф Игњатијев и Критски устанак (1866-1869), сарадња са словенофилима и политика грофа Игњатијева према грчко-бугарском црквеном спору и др.

- **Циљ истраживања**

Циљ истраживања предложене теме био би да се, по први пут на основу руске, бугарске и српске архивске грађе, те објављених извора и релевантне научне литературе, изврши свеобухватна анализа и интерпретација политичког програма грофа Игњатијева у периоду између 1864. и 1875. године. С тим у вези, покушаћемо да дамо нешто другачији поглед на његов политички програм и улогу у балканском питању, о чему су сви досадашњи закључци руске и западне историографије у међусобној супротности.

На основу увида у грађу и обављеног истраживања предложене теме настојали бисмо извршити анализу следећих подтема: гроф Игњатијев о конституисању румунске државе у вријеме унутрашњих реформи и абдикације кнеза Александра Кузе; сарадња са кнезом Михаилом Обреновићем (1860-1868) и рад на изградњи Балканског савеза (1866-1868); гроф Игњатијев и Критски устанак (1866-1869); политичко разилажење са кнезом А. М. Горчаковым; утицај словенофилских идеја у односу према православним хришћанима на Балкану; поништавање неутрализације Црног мора и руска политика према ослободилачкој акцији на Балкану почетком 70-их година; улога грофа Игњатијева у оснивању Бугарске егзархије (1870), са којом су постављени темељи вјерској, али и државној независности Бугарске.

- **Основне хипотезе**

- Програм грофа Игњатијева о балканском питању формирао се постепено, дуги низ година, почев од учешћа на допунској мировној конференцији у Паризу (1856).

- Почетком 60-их година остварио је прве контакте са словенофилским круговима.
- По доласку у Константинопољ, у септембру 1864. године, гроф Игњатијев је сматрао да су најважнији задаци његове мисије успостављање контроле над Босфором и Дарданелима и рад на обнови некадашњег руског утицаја на Балкану.
- Један од првих задатака везаних за источну политику, који је ставио пред себе, било је рјешење румунског питања тј. формирање румунске државе и борба европских сила и Русије за тамошњи утицај.
- Полагао је велика очекивања у Балкански савез (1866-1868) и политику кнеза Михаила, кога је сматрао носиоцем заједничке ослободилачке акције балканских хришћана.
- Након избијања Критског устанка (1866-1869) гроф Игњатијев је отпочео преговоре са Портом око давања аутономије Криту, за шта су у првој фази устанка, према његовим увјерењима, постојале реалне могућности.
- Вишегодишњи дипломатски напори грофа Игњатијева, али и сплет политичких околности у Турској, које су биле повезане са Критским устанком, резултирали су Портиним ферманом о оснивању Бугарске егзархије (1870).
- Лондонски уговор (15. март 1871) увео је руско-турске односе у нову фазу, након чега се мијења руски став према Балкану.
- На иницијативу грофа Игњатијева, у јесен 1871. године, десио се покушај поновног зближавања између Русије и Србије.

- **Метод истраживања**

У изради предложене теме докторске дисертације придржаваћемо се метода критичке историографије. Приликом писања у већој мјери ослањаћемо се на обимну руску и бугарску архивску грађу, али и на документе из архива у Србији и Црној Гори.

Када је у питању руска архивска грађа важно је поменути архиве у којима је похрањено на десетине фондова релевантних за истраживачки рад на предложеној

теми, а то су: Архив внешней политики Российской империи (АВПРИ), Государственный архив Российской Федерации (ГАРФ), Российский государственный исторический архив Ст. Петербурга (РГИА) и Российский государственный архив древних актов (РГАДА). У поменутим архивима се чува знатан број фондова од који ћемо издвојити само најрелевантније за предложену тему. У првом реду важно је поменути фондове из Архива спољне политике Руске империје (АВПРИ-ја): *СПб Главный архив V-A2, Политические донесения по Ближнему и Среднему Востоку, Канцелярия Министерства иностранных дел, Секретный архив министра, Посольство в Константинополе*, и др. У поменутим фондовима се, између осталог, чувају званичне и „тајне“ преписке између руских конзула на Балкану, тајни извјештаји грофа Игњатијева кнезу Горчакову, његови коментари и биљешке о кретањима унутар Источног питања, шифрована писма руским конзулима у Турској, која су се тичала положаја балканских народа и њихове ослободилачке акције, кореспонденција између руског посланства у Константинопољу и Порте у вези са питањем формирања Егзархије, и др.

Такође, од великог значаја за предложену тему је и Државни архив Руске Федерације (ГАРФ), гдје се налазе лични фондови истакнутих политичких, друштвених и културних личности Руске империје. Фонд грофа Н. П. Игњатијева је један од највећих и садржи 5268 докумената, међу којима се значајан број односи на историју Балкана и Источног питања. Због своје важности издвојили бисмо биљешке грофа Игњатијева о руској спољној политици, писма цару Александру II и кнезу Горчакову о политици великих сила у балканском питању, нацрте за рјешење грчко-бугарског црквеног спора, биљешке о политичким приликама у Србији и Црној Гори, приједлоге за програм унутрашњих реформи у Влашкој и Молдавији, сугестије о путевима разријешења Источног питања, затим, документе који нам расвјетљују улогу Русије у развоју Критског устанка, нацрти пројеката реформи у Херцеговини и Бугарској, и др. Такође, његов лични фонд садржи и приватну преписку са руским конзулима из Дубровника, Београда, Сарајева, Кандије, Букурешта, Беча и Париза. Осим личног фонда грофа Игњатијева релевантна грађа за предложену тему распоређена је у још неколико других фондова у ГАРФ-у, а овом приликом ћемо поменути: *Александр Михайлович Горчаков, Александр II, Александр Семёнович Ионин, Московский славянский благотворительный комитет и Секретный архив III*. Из осталих руских архива издвојићемо неколико фондова Руског

државног историјског архива у Санкт Петербургу (РГИА): *Игнатъев Николай Павлович, Департамент народного просвещения и Канцелярия Св. Синода.*

Када је ријеч о руским библиотекама и рукописним одјељењима поменућемо Отдел рукописей Российской государственной библиотеки (ОРГБ), гдје се чувају фондови *Дмитрий Алексеевич Милютин* и *Славянское благотворительное общество*. Затим, Отдел рукописей Российской национальной библиотеки Санкт-Петербурга (ОРНБ) са фондовима *Материалы по истории балканских Славян* и *Егор Петрович Ковалевский*.

Одмах иза руских, по важности материјала које чувају, налазе се Централен државен исторически архив, Научен архив при Института за исторические исследования БАН и Български исторически архив при Националната библиотека „Св. Кирил и Методий” у Софији.

На крају, важно је поменути и архивску грађу која се чува у нашим архивима. На првом мјесту Архив Србије са фондовима *Министарство иностраних дела - Политичко одељење* и *Илија Гарашанин*, затим Архив Српске академије наука и уметности (фондови: *Јован Ристић, Заоставштина Гргура Јакишића, Матија Бан и Заоставштина Драгослава Страњакловића*) и Архивско одјељење Државног музеја Црне Горе (фондови: *Приновљени списи и Никола Г*).

Уз необјављену историјску грађу користићемо и објављене збирке докумената, из српских и руских архива, мемоаре и дневнике, али и релевантну научну литературу. Попис фондова, објављених збирки докумената, часописа и литературе које смо пропустили да поменемо у овом дијелу образложења могу се пронаћи у одјељку *Библиографија*.

• Структура рада

Током израде предложене теме докторске дисертације придржавали бисмо се хронолошког принципа. Дисертација би се састојала од 14 дијелова и то: садржаја, предговора, осам главних поглавља, подјељених на више потпоглавља, закључка, резимеа и библиографије.

Први дио структуре је *садржај* и у оквиру њега бисмо дали општи преглед докторске тезе. У *предговору* бисмо појаснили научну оправданост писања о предложеној теми и ниво истражености у домаћој и иностраној историографији. Позабавили бисмо се и

предметом истраживања тезе, као и њеним хронолошким и тематским оквирима, те критичким освртом на коришћене изворе и литературу.

Прва два уводна поглавља би имала за циљ да уведу читаоце у главну тему докторске дисертације и доносе преглед руске политике према Балкану након потписивања Париског мира (1856). Осврнули бисмо се и на прве мисије и путовања грофа Игњатијева, током којих су се формирали његови погледи на балканску политику.

У првом поглављу, под називом *Руски посланик у Константинопољу: задаци и циљеви дипломатске мисије грофа Н. П. Игњатијева* осврнули бисмо се на почетне задатке константинопољске мисије грофа Игњатијева које је испуњавао у складу са својим компетенцијама и могућностима. Прије свега, радио је на јачању руског утицаја на православно становништво у Турској, задобијању повјерења турских министара и слабљењу утицаја страних посланика код Порте.

Друго поглавље, под називом *Румунско питање* би било посвећено односу руске дипломатске мисије у Константинопољу према конституисању румунске државе, у првим годинама након уједињења, на темељима унутрашњих реформи и спољне политике кнеза Кузе. У поглављу бисмо анализирали мишљење грофа Игњатијева о уједињењу и унутрашњим промјенама у кнежевинама које су наступиле као резултат процеса реформи и кнежеве профранцуске политике. Посљедње потпоглавље, односи се на избор кнеза Карла Хоенцолерна, са чиме је, по први пут, нарушена нека од одлука мира у Паризу. У питању су тачке XXI, XXII и XXIII које су дефинисале унутрашње уређење Влашке и Молдавије. Русија је са нарочитим интересовањем пратила све међународне политичке одлуке којима је нарушаван Париски уговор, јер је један од главних циљева њене политике био да се ослободи од терета одлука поменутог мира.

Национални покрети балканских народа у другој половини 60-их година XIX вијека је трећа цјелина дисертације и садржи девет потпоглавља. Прво потпоглавље, под називом, *Словенски патриота* говорило би о упознавању грофа Игњатијева са словенофилским идејама и њиховој примјени кроз културно-просвјетну сарадњу са православним хришћанима на Балкану. У наредном потпоглављу *Српско питање* било би ријечи о националном програму кнеза Михаила и раду на стварању Балканског савеза, у циљу покретања заједничке ослободилачке акције хришћана на Балкану. Гроф Игњатијев је вјеровао у успјех антитурског устанка само уколико он поприми општебалкански

карактер. Намјера нам је да преиспитамо улогу грофа Игњатијева у повезивању балканских народа и припремама за заједничку акцију против Турске. У вези с тим осврнули бисмо се и на сазнања до којих смо дошли увидом у преписку између њега и руских конзула из Босне и Херцеговине, Старе Србије и Македоније.

Поменули бисмо и панславистичку пропаганду међу Словенима у Турској у коју су биле укључене политичке личности, дипломате високог ранга и руски конзули у Турској.

Снажан подстрек национално-ослободилачким кретањима на Балкану дао је Критски устанак (1866-1869). Цјелина под називом, *Преурањени устанак или руски страх од неуспјеха: Велика критска револуција (1866-1869)* прати дешавања на Криту све до окончања устанка и ставља посебан акценат на активности грофа Игњатијева у правцу пружања дипломатске и финансијске подршке устаницима. У тој својој намјери је отишао и корак даље када је, из жеље да испита могућности заједничке акције устаника на Криту са другим балканским народима, организовао тајну мисију конзула А.С. Јонина на Крит. Потпоглавље под називом *Присталице панславистичке демократије* говори о двије струје у МИД-у чији су се погледи на улогу Русије у Источном питању разликовали, а то су: конзервативци и војна партија. Присталице панславистичке демократије, или «војна партија», заговарали су активнију политику Русије на Истоку и прекид дипломатских односа са Турском, а поред генерала Игњатијева, њени симпатизери су били и министар војске Дмитриј Алексејевич Миљутин и предсједавајући кабинета министара Павел Петрович Гагарин.

Сљедећа тематска цјелина *Грчко-бугарски црквени спор* се састоји из три потпоглавља. У првом дијелу *Гроф Игњатијев о почецима црквене расправе* било би ријечи о његовим првим идејама за рјешење грчко-бугарског црквеног спора, које су настале у вријеме управљања Азијским департманом МИД-а. У потпоглављу *Бугарска Егзархија (1870)* покушали бисмо расвијетлити улогу Русије и грофа Игњатијева у процесу давања Портине сагласности за формирање Егзархије. Гроф Игњатијев се дуги низ година залагао за то да црквено питање буде ријешено у корист Бугара. Са Егзархијом бугарска црква је добила аутокефалност и послужила је као основ за ширење бугарских националних претензија, док је, истовремено, трајно нарушила хришћанску солидарност на Балкану.

У петом поглављу, *Тријумф руске дипломатије: поништавање неутрализације Црног мора*, говорили бисмо о изазовима руске дипломатије на путу ка поништавању неповољних одредаба мира у Паризу (1856). Вишегодишња борба је окончана Лондонском конвенцијом (1871), која је ојачала међународни положај Русије и поништила принцип неутралности Црног мора. Поменуте околности довеле су до затегнутости у руско-турским односима, у шта се гроф Игњатијев лично увјерио током разговора, након одржавања конвенције, са турским министром Али пашом, који му се обратио са питањем „Ви од нас тражите рат?“.

Посљедње поглавље, *У сусрет Великој источној кризи* говорило би о руској политици на Балкану почетком 70-их година XIX вијека. Након смрти кнеза Михаила дошло је до захлађења у руско-српским односима. Русија је показала интерес да подржи амбиције књаза Николе ка српском престолу, које су ојачане његовом посјетом Петрограду и активирањем рада Уједињене омладине српске на Цетињу. У посљедњој години владавине Намјесништва (1868-1872), на иницијативу грофа Игњатијева, начињен је покушај руско-српског зближавања тако што је уприличена посјета кнеза Милана Обреновића руском цару у Ливадији. Такође, поменули бисмо и друга питања, попут српско-турских жељезница и граничног спора око Малог Зворника, која су, у одређеној мјери, била предмет интересовања руског представништва у Константинопољу. Посљедње поглавље би се завршило избијањем устанка у Херцеговини, тј. почетком Велике источне кризе (1875-1878).

У *Закључку* бисмо се осврнули на резултате до којих смо дошли током истраживања и израде докторске тезе. Указали бисмо на теме које нису биле предмет истраживања, али би могле послужити за неке будуће истраживачке радове. У *Резимеу*, на енглеском језику, бисмо поновили и истакли најважније закључке до којих смо дошли бавећи се предложеном темом. У *Библиографији* ће бити пописани сви необјављени и објављени извори, као и научна литература коју смо користили приликом израде дисертације.

- **Нацрт структуре рада**

Садржај

Предговор

I Руска политика на Балкану после Париске мировне конференције (1856)

II Балканско питање у политичкој концепцији грофа Н. П. Игњатијева до доласка у Константинопољ (1864)

- 1. Руски посланик у Константинопољу: задаци и циљеви дипломатске мисије грофа Н. П. Игњатијева**
- 2. Румунско питање**
 - 2.1 Закон о секуларизацији манастирских имања
 - 2.2 Борба европских сила за превласт над Двојним кнежевинама (1864-1866)
 - 2.3 Избор Карла Хоенцолерна за румунског кнеза или почетак нарушавања Париског мировног уговора (1856)
- 3. Национални покрети балканских народа у другој половини 60-их година XIX вијека**
 - 3.1 Словенски патриота
 - 3.2 План грофа Игњатијева за дјеловање Русије на Балкану (1866)
 - 3.3 Српско питање**
 - 3.3.1 Кнез Михаило и Балкански савез (1866-1868)
 - 3.3.2 Меморандум грофа Игњатијева о Источном питању (1868)
 - 3.3.3 Одлагање заједничке акције балканских народа

3.4 Преурањени устанак или руски страх од неуспијеха: Велика критска револуција (1866-1869)

3.4.1 Почетак устанка - иницијатива руског посланства у Константинопољу за слање помоћи на Крит

3.4.2 Присталице панславистичке демократије: мисија А.С. Јонина

3.4.3 Конференција у Паризу (1868)

3.4.4. „Посљедњи чин *критске комедије*”

4. Грчко-бугарски црквени спор

4.1 Гроф Игњатијев о почецима црквене расправе

4.2 Политика компромиса (1864-1868)

4.3 Бугарска Егзархија (1870)

5. Тријумф руске дипломатије: поништавање неутрализације Црног мора

5.1. „Ви од нас тражите рат?”

5.2 Гроф Игњатијев о задацима руске политике на Балкану после француско-пруског рата

6. У сусрет Великој источној кризи

6.1 Књаз Никола и Уједињена омладина српска

6.2 Покушај приближавања Русији: кнез Милан у Ливадији (1871)

6.3 Заједничка одбрана мира: Тројецарски савез

6.4 Отварање Велике источне кризе (1875)

Закључак

Списак скраћеница

Библиографија

Резиме

БИБЛИОГРАФИЈА

ИЗВОРИ

Необјављени извори

Руски архиви

АРХИВ ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ РОССИЙСКОЙ ИМПЕРИИ (АВПРИ)

Канцелярия Министерства иностранных дел

Отчеты МИД России

Секретный архив министра

Славянский стол

Департамент личного состава и хозяйственных дел

СПб Главный архив V-A2, Политические донесения по Ближнему и Среднему Востоку

Посольство в Константинополе

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ АРХИВ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ (ГАРФ)

Александр II

Александр Михайлович Горчаков

Александр Семёнович Ионин

Николай Павлович Игнатьев

Московский славянский благотворительный комитет

Секретный архив III Отделения собственной его императорского величества

РОССИЙСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ИСТОРИЧЕСКИЙ АРХИВ (РГИА)

Игнатьев Николай Павлович, граф

Канцелярия обер-прокурора Синода
Особенная канцелярия путей сообщения и публичных зданий
Канцелярия министра внутренних дел
Департамент железных дорог
Хозяйственное управление при Синоде
Главное управление почт и телеграфов МВД
Погодин Михаил Петрович

РОССИЙСКОЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ АРХИВ ДРЕВНЫХ АКТОВ (РГАДА)

Остен-Сакен Ф. Р.
Панины-Блудовы

ОТДЕЛ РУКОПИСЕЙ ПУШКИНСКОГО ДОМА РАН (ОРПД РАН)

Хитрово Михаил Александрович
Аксаковы С.Т, К.С, И.С.
Игнатъев Николай Павлович

ОТДЕЛ РУКОПИСЕЙ НАЦИОНАЛЬНОЙ БИБЛИОТЕКИ СТ. ПЕТЕРБУРГА (ОРНБ СПб)

Материалы по истории балканских славян в отделе рукописей и редких книг
Игнатевы: Павел Николаевич и Николай Павлович
Ковалевский Егор Петрович

РОССИЙСКАЯ ГОСУДАРСТВЕННАЯ БИБЛИОТЕКИ, ОТДЕЛ РУКОПИСЕЙ (ОРГБ)

Милютин Дмитрий Алексеевич

Бугарски архиви

НАУЧЕН АРХИВ ПРИ ИНСТИТУТА ЗА ИСТОРИЧЕСКИ ИСЛЕДОВАНИЯ – БАН (ИИИ БАН)

Найден Геров Хаджиберович

Архивни документи за Христо Ботев и Любен Каравелов

ЦЕНТРАЛЕН ДЪРЖАВЕН ИСТОРИЧЕСКИ АРХИВ (ЦДИА)

Канцелярия (копии от Архив внешней политики Российской империи)

Посольство в Константинополе (копии от Архив внешней политики Российской империи)

СПб Главный архив V-A2 (копии от Архив внешней политики Российской империи)

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА “КИРИЛ И МЕТОДИЙ” БЪЛГАРСКИ ИСТОРИЧЕСКИ АРХИВ

Бурмов Тодор Стоянов

Найден Геров Добревич-Мушек

Српски архиви

АРХИВ СРБИЈЕ

Министарство иностраних дела - Политичко одељење

Илија Гарашанин

АРХИВ СРПСКЕ АКАДЕМИЈЕ НАУКА И УМЕТНОСТИ

Јован Ристић

Матија Бан

Заоставштина Гргура Јакшића

Заоставштина Драгослава Страњаковића

ДРЖАВНИ МУЗЕЈ ЦЕТИЊЕ – АРХИВСКО ОДЈЕЉЕЊЕ

Приновљени списи

Никола I

Новине и часописи

Беседа

День

Москва

Москвич

Русская старина

Објављени извори

Дипломатска грађа

- *Восточный вопрос во внешней политики России*, Москва 1878.
- *Восточная война и Брюссельская конференция. 1874—1878 гг*, Ф. Мартенса, Санкт-Петербург 1879.
- М. Гарашанин, *Два намесништва*, Београд 1892.
- Исти, *Једно намесниковање*, Београд 1894.
- *Граф Н. П. Игнатиев. Дипломатически записки (1864-1874) и донесения (1865-1876)*, Т.1-2, София 2008-2009.
- А. А. Гирс, *Россия и Ближний Восток*, Ст. Петербург 1906.
- С. Горяиновъ, *Босфоръ и Дарданеллы*, Ст. Петербург 1901.
- *Дарданеллы, Босфор и Черное море в XVIII веке*, Ф. Ф. Мартенса, Ст. Петербург 1886.

- *Дипломатско представништво Србије у Цариграду 1859-1868*, Историја српске дипломатије, документи, књига 2, том II, Београд 2015.
- А. А. Дмитриевский, *Граф Н.П. Игнатъев, как церковно-политический деятель на православном Востоке*, Санкт-Петербург 1909.
- Л. Доброва, *Южное славянство, Турция и соперничество европейских правительств на Балканском полуострове*, Ст. Петербург 1879.
- *Документи и материали за историята на българския народ*, София 1969.
- *Зарубежные Славяне и Россия*. Документы архива М. Ф. Раевского 40-80 годы XIX века, составители В. Матула и И. В. Чуркина, Москва 1975.
- *Изъ прошлого русской дипломатии*, историческая изследования и полемическая статьи, С. С. Татищева, С. Петербург 1890.
- *Из архивата на Найдень Геровъ*, кореспонденция съ часни лица, книга I, под редакциата на Т. Панчевъ, София 1911.
- *Југословени и Русија*. Документи из архива М. Ф. Рајевског 40-80 године XIX века, II-1, приредили С. И. Данченко, М. Екмечић, В. Крестић, В. Мелик, Д. Петровић-Милојевић, Н. Петровић, Н. Станчић, И. В. Чуркина, Београд 1989.
- Капис F. R. *Дунайския България и Балканский полуостровъ, 1860-1875*, Ст. Петербург 1876.
- В. Н Кондратьева, *Русские дипломатические документы об аграрных отношениях в Боснии и Герцеговине 60 и 70 год XIX века*, Москва 1971.
- *Международные отношения 1870-1918*. гг. сборник документов, под редакцией проф. В. М. Хвостова, Москва 1940.
- *О консулах и консульской юрисдикции на Востоке*, Ф. Мартенса, Санкт-Петербург 1873.
- *Освободительная борьба народов Боснии и Герцеговины и Россия: 1850-1864*: документы, I, под редакцией Ю. А. Писарев и М. Екмечић, Москва 1985.
- *Освободительная борьба народов Боснии и Герцеговины и Россия: 1865-1875*: документы, II, под редакцией Ю. А. Писарев и М. Екмечић, Москва 1988.
- Патриарх български Кирил, *Граф Игнатиев и българският църковен въпрос*, Документи и исследования, София 1958.

- *Политичка акција Србије у јужнословенским покрајинама Хабзбуршке монархије 1859-1874*, приредио В. Ј. Вучковић, Београд 1965.
- *Преписка између кнеза Михаила Обреновића III и српског заступника у Цариграду Јована Ристића 1861 - 1867*, Београд, 1897.
- *Ј. Ристић, Једно наменскиштво 1868-1872*, Београд 1894.
- *Исти, Последња година спољашње политике кнеза Михаила*, Београд 1895.
- *Исти, Спољашњи одношаји Србије новијег времена*, књ. 2 (1860–1868), књ. 3 (1868–1872), Београд 1887–1901.
- *Сборник договоров России с другими государствами 1856-1917*, под редакцией Е. А. Адамова, Москва 1952.
- *Србија и ослободилачки покрети на Балкану од Париског мира до Берлинског конгреса (1856-1878)*, I, приредили В. Крстић и Р. Љушић, Београд 1983.
- *М. Тодорова, Подбрани извори за историјата на балканските народи XV-XIX век*, София 1977.
- *Уједињена омладина српска и њено доба 1860-1875: грађа из совјетских архива*, уредници В. Н. Кондратјева, Никола Петровић, Нови Сад 1977.

Дневници и мемоари

- *О. Бизмарк, Мисли и воспоминания, том II*, под редакцией Е. С. Ерусалимского Москва 1949.
- *Воспоминания генерал фельдмаршала Д. А. Милютина 1863-1864*, под редакцией Л. Г. Захаровой, Москва 2003.
- *Воспоминания генерал фельдмаршала Д. А. Милютина 1865-1867*, под редакцией Л. Г. Захаровой, Москва 2005.
- *Воспоминания генерал фельдмаршала Д. А. Милютина 1867-начало 1873*, под редакцией Л. Г. Захаровой, Москва 2006.
- *Воспоминания генерал фельдмаршала Д. А. Милютина 1873-1875*, под редакцией Л. Г. Захаровой, Москва 2008.
- *М. Gjurgjevic, Memoari sa Balkana (1858-1878)*, Sarajevo 1910.

- *Дневник Беџамина Калаја: 1868-1875*, приредио А. Раденић, Београд 2002.
- *Дневник П. А. Валуева, министра внутренних дел 1865-1876*, Т. 2, Москва 1961.
- А. П. Заблоцкий Десятовский, *Граф П. Д. Киселев и его время*, Т. 3, Ст. Петербург 1882.
- *Записки графа Н. П. Игнатъева о его пребывании в Константинополь в 1864-1874*. Русская старина н. 4, Ст. Петербург 1914, 35-47.
- *Записки графа Н. П. Игнатъева 1864-1874*, Русская старина н. 2, Ст. Петербург 1915, 297-310.
- *Записки графа Н. П. Игнатъева 1864-1874*, Русская старина н. 3, Ст. Петербург 1915, 616-622.
- А. А. Игнатъев, *Пятьдесят лет в строю*, Т. 2, Москва 1955.
- М. Игнатъев, *Русский альбом*, Ст. Петербург 1996.
- А. П. Лебедев, *История Греко-Восточной Церкви под властью Турок. От падения Константинополя в 1453. году до настоящего времени*, С. Петербург 1903.
- В. П. Мещерский, *Мои воспоминания 1865-1881*, часть вторая, Ст. Петербург 1898.
- Никола I Петровић Његош, *Мемоари I*, приредио протојереј Радомир Никчевић, Београд 2009.

Писма

- И. С. Аксаков, *Письма разными лицами 1858-86*, Т. 2, С. Петербург 1896.
- К. Н. Леонтьев, *Дипломатические донесения, письма, записки, отчеты 1865-1872*, Москва 2003.
- М. Максимович, *Письма о князьяхъ Острожскихъ к графине А. Д. Блудовой*, 1866.
- Никола I Петровић Његош, *Писма*, Цетиње 1969.
- *Писма Јована Ристића Филипу Христићу, од 1870-1873 и 1877-1880*, Београд 1931.

Књижевна дела, путописи, говори, биографски огледи

- И. С. Аксаков, *Общественные вопросы, церковным деламъ 1860-1886*, Статьи из „Дня“, „Москвы“, „Москвича“ и „Руси“, Т. 4, Москва 1903.
- Исти, *Общеввропейская политика 1860-1886*, Статьи из „Дня“, „Москвы“, „Москвича“ и „Руси“, Т. 7, Москва 1903.
- Исти, *Полное собрание сочинений: Славянский вопрос 1860-1886*. Статьи из „Дня“, „Москвы“, „Москвича“ и „Руси“. Речи в Славянском комитете в 1876, 1877 и 1878, Т. 1, Москва 1886.
- Исти, *Славянофилство и западничество 1860-1886*, Т. 2, Москва 1886.
- *Альманах современных русских государственных деятелей*, С. Петербург 1897.
- Ј. Бошковић, *Јован Ристић - Животописне белешке*, Београд 1898.
- А. Ф. Гильфердинг, *Путовање по Херцеговини, Босни и Старој Србији*, Београд 1996.
- Исти, *Россия и славянство*, Москва 2009.
- Н. Данилевски, *Русија и Европа*, Београд 2007.
- *Графъ Дмитрий Алексеевич Милютинъ (биографический очеркъ)*, С. Петербург 1912.
- М. С. Дринова, *Болгаре и Константинопольская патриархия*, Беседа н. 4, Москва 1871, 324-360.
- *Игнатъев Николай Павлович (биографический очерк)*, Русская старина, н. 65, Санкт Петербург 1890, 281-292.
- Л. А. Камаровский, *Восточный вопросъ*, Вопросы н. 12, Москва 1896.
- *Материалы о всероссийской этнографической выставке в мае Москве в 1867. году*, Русская старина, Петроградъ 1917, 97-109.
- М. Ђ. Милићевић, *Етнографска изложба и словенски састанак у Москви 1867*, Годишњица Николе Чупића VII (1885), 1-86.
- М. С. Пироћанац, *Кнез Михаило и заједничка радња балканских народа*, Београд 1895.
- Исти, *Наша завршина реч (Поводом дискусије о политици кнеза Михаила)*, Београд 1896.
- М. Погодин, *Статьи политическия и польский вопросъ 1856-1867*, Москва 1876.

- Н. Попов, *Православие в Боснии и его борьба с католическою пропагандой и протестантскими миссионерами*, Москва 1873.
- Исти, *Россия и Сербия: исторический очерк русского покровительства Сербии с 1806 по 1856*, Ч. 1-2, Москва 1869.
- Исти, *Сербия после Парижского мира*, Москва 1871.
- К. Скальковский, *Внешняя политика России и положение иностранных державъ*, С. Петербург 1901.
- Собрание сочинений К. Леонтьева, *Изъ жизни христианъ въ Турции*, Т. 2, Москва 1912.
- Исти, *Исток, Русија и словенофилство*, Београд 1999.
- Исти, *Востокъ, Россия и славянство*, Т. 5, Москва 1912.
- *Современные церковные вопросы*, Т. Филипова, С. Петербург 1882.
- И. И. Соколов, *Константинопольская церковь в XIX веке*, Т. 1, Ст. Петербург 1904.
- В. А. Теплов, *Русские представители в Царыграде 1496-1891*, Ст. Петербургъ 1891.
- В. А. Уляницкий, *Дарданеллы, Босфор и Черное море в XVIII веке*, Москва 1883.
- Ф. Успенский, *Какъ возникъ и развивался въ России Восточный вопросъ*, издание Славянского благотворительнаго общества, С. Петербург 1887.
- Р. А. Фадеев, *Собрание сочинения, Вооруженныя силы России, нашъ военный вопросъ, восточный вопросъ*, С. Петербургъ 1889.
- J. L. Farlez, *Modern Turkey*, London 1872.
- G. Fortescue, *Russia, Balkan and Dardanells*, London 1915.
- *Цариградске слике и прилике*, путописне црте од Чеде Мијатовића, Нови Сад 1901.
- А. Шумахеръ, *Жизни и царствования императора Александра II*, С. Петербургъ 1899.

Литература

Монографије

- А. Р. Андреев, *Последний канцлер Российской империи А. М. Горчаков*, Москва 1999.
- Ч. Антић, *Велика Британија, Србија и Кримски рат (1853-1856)*, Београд 2004.
- В. Н. Антонов, В. А. Стрелков, *Монеты Европы с 1815 г. до наших дней*, выпуск 3, Каталог монет государств Балканского полуострова, ч. 2, Болгария и Греция. Москва, 1991.
- К. В. Базилович, *О Черноморских проливах*, Москва 1946.
- М. Bassin, *Nationalist Imaginations and Geographical Expansion in the Russian Far East 1840-1865*, Кембридж, 1999.
- Д. Берић, *Српско питање и политика Аустроугарске и Русије 1848-1878*, Београд 2000.
- Исти, *Устанак у Херцеговини 1852–1862*, Београд – Нови Сад 1994.
- *Болгарская культура в веках*, Институт Славяноведения РАН, Москва 1992.
- *Болгаро-российские связи 50-70-е г. XIX века*, Кишинев 1986.
- В. Бонева, *Христоматия по история на българското възраждане, църковно-национално движение*, Шумен 2002.
- G. Bucher, *Imperial Russia*, London 2008.
- Л. Виктор, *Время и служение канцлера Горчакова*, Москва 2003.
- L. Villari, *The Balkan question*, London 1905.
- В. Н. Виноградов, *Балканская эпопея князя Горчакова*, Москва 2005.
- Исти, *Бессарабия на перекрестке европейской дипломатии*, Москва 1996.
- К. Б. Виноградов, *Мировая политика 60 и 80-ых годах XIX века*, Ленинград 1991.
- М. Војводић, *Изазови српске спољне политике (1791–1918). Огледи и расправе*, Београд 2007.
- М. А. Гасратян, Орешкова С.Ф, Петросян Ю. А, *Очерки истории Турции*, Москва 1983.
- *Геополитические факторы во внешней политике России*, Москва 2007.
- В. Я. Гросул, *Российские революционеры в восточной Европе 1859-1874. г*, Кишинев 1973.

- Г. Гусева, *Они строили Россию Игнатьевы*, Москва 1992.
- С. И. Данченко, *Русско сербские общественные связи*, Москва 1989.
- А. Дебидур, *Дипломатическая история Европы 1814-1878*, т. II, Ростов на Дону 1995.
- В. В. Дегоев, *Внешняя политика России и международные системы 1700-1918*, Москва 2004.
- И. С. Достян, *Россия и балканский вопрос*, Москва 1972.
- S. P. H. Duggan, *The Eastern Question a Study in Diplomacy*, New York 1902.
- В. А. Дьяков, *Славянский вопрос в общественной жизни дореволюционной России*, Российская дипломатия в портретах, Москва 1992.
- М. Екмечић, *Дуго кретање између клања и орања (1492-1992)*, Београд 2008.
- Исти, *Радови из историје Босне и Херцеговине XIX вијека*, Београд 1997.
- Исти, *Стварање Југославије 1790-1918. године*, књ. 2, Београд 1989.
- Б. Н. Жаворонковъ, *Франция и Россия*, Москва 1914.
- С. Жигарев, *Русская политика в восточном вопросе*, Москва 1896.
- К. А. Жуков, *Восточный вопрос в историософской концепции К. Н. Леонтьева*, Ст. Петербург 2006.
- *История внешней политики России, первая половина XIX века*, Москва 1999.
- *История внешней политики России, вторая половина XIX века*, Москва 1997.
- *История Балкан - судьбоносное двадцатилетие (1856-1878)*, редактор В. Н. Виноградов, Москва 2012.
- Г. Јакшић, *Из новије српске историје – абдикација краља Милана и друге расправе*, Београд 1953.
- Г. Јакшић, В. Вучковић, *Спољна политика Србије за владе кнеза Михаила*, Београд 1963.
- В. Jelavich, *Russia's Balkan Entanglements 1806-1914*, Cambridge 1991.
- Ista, *Russia and the Formation of the Romanian State 1821-1878*, Cambridge 1984.
- Ista, *History of the Balkans*, V. I, Cambridge 1983.
- А. Jelacic, *Istorija Rusije*, Београд 1929.

- А. Јелачић, *Русија и Балкан, преглед политичких и културних веза Русије и балканских земаља*, Београд 1940.
- В. Јовановић, *Српски народ и Источно питање*, Београд 1963.
- Р. Јовановић, *Политички односи Србије и Црне Горе 1860-1878*, Цетиње 1977.
- С. Јовановић, *Уставобранитељи и њихова влада - друга владавина Милоша и Михаила*, Београд 1990.
- Исти, *Друга влада Милоша и Михаила (1858-1868)*, Београд 1923.
- Л. А. Камровский, *Восточный вопрос*, Москва 1896.
- К. Канева, *Рыцарь Балкан Граф Н. П. Игнатъев*, Москва 2006.
- С. Ю. Карцов, *За кулисами дипломатии*, Петроград 1916.
- *Канцлер А.М.Горчаков, 200 лет со дня рождения*, Москва 1998.
- Г. Л. Кессельбреннер, *Известные дипломаты России*, Москва 1999.
- Н. С. Киняпина, *Внешняя политика России в второй половины XIX века*, Москва 1974.
- Л. Кинросс, *Расцвет и упадок Османской империи*, Москва 1999.
- Н. Kisindžer, *Diplomatija I*, Beograd 1999.
- D. Kicikis, *Osmanlijsko carstvo*, Pariz 1985.
- Р. Клог, *Историја Грчке новог доба*, Београд 2000.
- Д. Ковачевић, *Русија у међународним односима 1856-1894*, Београд 2012.
- Костяшов, Кузнецов, Сергеев, Чумаков, *Восточный вопрос в международных отношениях во второй половине XVIII века-начале XX века*, Калининград 1997.
- Д. Косев, *Русия, Франция и българското освободително движение 1860-1869*, София 1978.
- Исти, *Бисмарк, Източният въпрос и българското освобождение 1856-1878*, София 1978.
- R. J. Crampton, *Bulgaria*, Oxford 2007.
- Е. П. Кудрявцева, *Россия и становление сербской государственности 1812-1856*, Москва 2009.
- Б. Куљанин, *Источно питање у руској мисли*, књ. 1-2, Бања Лука 2008.
- В. Ламанский, *Геополитика панславизма*, Москва 2010.

- Д. Леовац, *Србија и Русија за време друге владавине кнеза Михаила (1860-1868)*, Београд 2015.
- D. Lieven, *The Cambridge History of Russia (1689-1917)*, Vol. 2, Cambridge 2006.
- Л. Ляшенко, *Александр II или История трех одиночеств*, Москва 2002.
- Р. Мантран, *Историја Османског царства*, Београд 2002.
- А. З. Манфред, *Образование русско-французского союза*, Москва 1975.
- А. Манько, *Выдающиеся дипломаты России 16 - 19 века*, Москва 2005.
- З. Маркова, *Българската екзархия 1870-1879*, София 1989.
- A. Marshall, *The Russian General Staff and Asia, 1800-1917*, London 2006.
- D. MacKenzie, *Count N. P. Ignatiev The Father of Lies?* New York 2002.
- Исти, *The Serbs and Russian Pan-Slavism 1875-1878*, New York 1967.
- Исти, *Илија Гарашанин*, Београд 2004.
- Исти, *Јован Ристић – европски државник*, Београд 2004.
- Исти, *Jovan Marinović – evropski gospodin i srpski diplomata (1821-1893)*, Beograd 2006.
- S. McCaffray, M. Melancon, *Russian in the European Context 1789-1914*, 2005.
- *Международные отношения на Балканах 1856-1878 гг.*, редактор В.Н. Виноградов Москва 1986.
- О. Ф. Миллер, *Славянство и Европа*, Москва 2012.
- P. Miljukov, Š.Senjobos, L.Ezenman, *Istorija Rusije*, Zagreb 2009.
- M. Mitrasca, *Moldova: A Romanian Province Under Russian Rule, Diplomatic History from the Archives of the Great Powers*, New York 2002.
- Н. Нарочницка, *Русија и Руси у светској историји*, Београд 2008.
- Л. И. Нарочницкая, *Россия и отмена нейтрализации Черного моря 1856-1871*, Москва 1989.
- С. А. Никитин, *Очерки по истории Южных Славян в 50-70-е годы 19 в.*, Москва 1970.
- Исти, *Русское общество и вопросы балканской политики России 1853-1876*, Москва 1946.
- Исти, *Славянские комитеты в России 1858-1876*, Москва 1960.

- А. М. Ону, *Граф Н. П. Игнатев и внешняя политика России*, София 1932.
- И. Ортаџли, *Најдужи век империје*, Београд 2004.
- *Освободительные движения на Балканах*, Москва 1978.
- *Очерки истории Министерства иностранных дел России*, Т. I, 1860-1917, Москва 2000.
- Б. Павићевић, *Историја Црне Горе, саздање црногорске националне државе 1796-1878*, књ. 4, Т. 2, Подгорица 2004.
- S. Pamuk, *A Monetary History of the Ottoman Empire*, Cambridge 2000.
- M. Perrie, *The Cambridge of Russia (from early Rus to 1689)*, Vol. I, Cambridge 2006.
- Ю. А. Петросян, *Русские на берегах Босфора*, Москва 1998.
- М. Н. Покровский, *Дипломатия и войны Царской России в 19 столетении*, Москва 1923.
- Ч. Попов, *Источно питање и српска револуција 1804-1918*, Београд 2008.
- Попов, Божилов, Георгијева, Косев, *Историја Бугарске*, Београд 2008.
- В. Поповић, *Источно питање*, Београд 2008.
- Исти, *Политика Француске и Аустрије у доба Наполеона III*, Београд 1925.
- *Россия и восточный кризис 70-х годах XIX века*, Москва 1981.
- *Россия и черноморские проливы (XVIII - XX столетия)*, Москва 1999.
- *Россия и освобождение Болгарии*, Москва 1982.
- F. Ch. Roux, *Alexandre II, Gortchakoff et Napoleon III*, Paris 1913.
- С. А. Семанов, *А. М. Горчаков*, Москва 1962.
- Л. Е. Семенова, *Княжества Валахия и Молдавия конец XIV - начало XIX в*, Москва 2006.
- И. Г. Сенкевич, *Россия и Критское восстание 1866-1869*, Москва 1970.
- Д. Симеон, *Франция и българската национална революция*, София 1968.
- L. Stavrijanos, *Balkan posle 1453*, Beograd 2005.
- А. М. Станиславская, *Россия и Греция в конце XVIII - начале XIX века*, Москва 1976.
- В. Стојанчевић, *Срби и Бугари 1804-1878*, Нови Сад 1995.
- В. Н. Sumner, *Russia and the Balkans 1870-1880*, London 1962.
- С. С. Татищев, *Александр II его жизнь и царствование*, т. 1, С. Петербургъ 1903.

- Исти, *Александар II его жизнь и царствование*, том 2, С. Петербургъ 1903.
- И. Тепић, *Босна и Херцеговина у руским изворима 1856-1878*, Сарајево 1988.
- С. Терзић, *Србија и Грчка (1856-1903): Борба за Балкан*, Београд 1992.
- Исти, *Стара Србија (XIX - XX): драма једне цивилизације: Рашка. Косово и Метохија. Српско-тетовска област*, Београд/Нови Сад, 2012.
- *Turkey in the Modern World*, edited by Resat Kasaba, V. 4, Cambridge 2008.
- В. Г. Тюкавкин, *История России XIX века*, В. 2, Ч. 2, Москва 2001.
- Ф. Успенски, *Источно питање*, Београд 2003.
- И. Е. Фадеева, *Мидхат паша*, Москва 1977.
- Е. М. Феоктистова, *За кулисами политики и литературы 1848-1896*, Ленинград 1929.
- *Формирование наций в центральной и юговосточной Европы*, Москва 1981.
- В. М. Хвостов, *История дипломатии 1871-1914*, Т. 2, Москва 1963.
- В. М. Хевролина, *Николай Павлович Игнатъев*, Москва 2009.
- *Historija osmanske države i civilizacije*, priredio Ekmeleddin Ihsanoglu, Sarajevo 2004.
- Н. И. Хитрова, *Черногория в национально-освободительном движении на Балканах и русско-черногорские отношения в 50-70-х годах XIX века*, Москва 1979.
- Ф. Хитцель, *Османская империя*, Москва 2006.
- *Человек на Балканах глазами Русских*, Санкт Петербург 2011.
- Е. Чертан, *Великие державы и формирование Румынского независимого государства*, Кишинев 1980.
- П. А. Чихачев, *Велике державы и Восточный вопрос*, Москва 1970.
- Г. В. Чичерин, *Исторический очерк дипломатической деятельности А. М. Горчакова*, Москва 2009.
- В. Чубриловић, *Историја српске политичке мисли у 19 веку*, Београд 1956.
- И. В. Чуркина, *Протоирей Михаил Феодорович Раевский и Югославыне*, Москва 2011.
- Т. Chapman, *Imperial Russia 1801-1905*, London 2001.
- Н. Шкеровић, *Записници седница Министарског савета Србије 1862-1898*, Београд 1952.

- И. М. Шкляж, В. Н. Миргородский, С. Г. Долженко, *Восточный вопрос во внешней политике европейских государств и России (конец XVIII – начало XX в.)*, Москва 2003.
- G. Yazici, *Midhat Pasa (1822-1884) policies vs. Ingatiev (1832-1908) Pan-Slav mission*, Budapest 2009.
- D. Wetzel, *A Duel of Nations Germany, France, and the Diplomacy of the War of 1870-1871*, Medison 2012.

Расправе и чланци

- M. Aydin, *Girit Ayaklanması (1866 1869)’nın Ortaya Çıkışı ve Uluslar Arası Bir sorun haline gelisinde yunanistan’ın rolu*, Türk Tarih ve Edebiyatı Kongresi, s. 1, Manisa 2005, 113-148.
- Е. Ю. Блуднова, *Н. П. Игнатъев о восточном (балканском) вопросе*, Вестник Российского университета дружбы народов, Международные отношения 1, Москва 2006, 95-99.
- Иста, *История создания и публикации мемуаров дипломата Н. П. Игнатъева*, Человек и общество в истории российской цивилизации, Москва 2004, 70-75.
- Иста, *Политический портрет Н. П. Игнатъева*, Россия: цивилизация, патриотизм и культура, Москва 2003, 372-377.
- В. Бонева, *Митрополит Антим Преславски и движението на Българите от Преславска епархия за църковен-народен суверенитет 1861-1868. г*, Bulgarian Historical Review - Институт за исторически изследвания – Българска академия на науките 1-2, София 2006, 137-150.
- Иста, *Българският църковен въпрос и устройственият събор на Цариградската патриаршия*, Исторически преглед, кн. 1-2, София 2007, 42-85.
- K. Bourne, *İngiltere ve girit isyanı (1866-1869)*, Tarih Araştırmaları Dergisi N. 1, Ankara 1963, 249-274.

- В. Н. Виноградов, *Канцлер А. М. Горчаков в водовороте восточного кризиса 70-х годов XIX века*, Славяноведение н. 5, Москва 2003, 16-24.
- К. Б. Виноградов, *Позиция европейских держав в начале восточного кризиса 70 годов XIX века*, Доклады и сообщения советской делегации и международный съезд по изучению стран Юго-Восточной Европы, Бухарест 1974, 1-15.
- R. H. Davison, *Halil Şerif Paşa: The Influence of Paris and the West on an Ottoman Diplomat*, The Journal of Ottoman Studies VI, Istanbul 1986, 47-65.
- A. N. Dragnich, *Leadership and politics - Nineteenth Century Serbia*, The Journal of Politic, vol 37, no. 2, Chicago 1975, 344-361.
- *Европейская дипломатия и Сербия в начале 60 годов XIX века*, Вопросы истории н. 9, Москва 1962, 75-102.
- Н.В. Зуева, Е.М. Шатохина, *Русские проекты реформ в Европейской Турции в 1867 году*, Балканские исследования, Москва 1976, 107-115.
- B. Karabulut, *Osmanlı'nın Zor Sınavı: Fransa'nın Tutarsız Politikaları ekseninde girit isyanı (1866-1869)*, Karadeniz Araştırmaları Merkezi (The Journal of the Black Sea Studies), Ankara 2008, 77-99.
- J. Lavrin, *The Slav idea and Russia*, The Russian Review, Vol. 21, No. 1, 1962, pp. 11-24
- D. MacKenzie, *General Ignatiev, the Berlin treaty and the South Slavs*, Европа и Источно питање, међународни научни скуп Историјски институт, Београд 2001.
- А. Д. Мцхвариашвили, *Положение Черногории в 60-им годам XIX века (по материалам записок Н. П. Игнатьева)*, Вестник удмуртского университета 1, 2013, 125-128.
- Н. Петровић, *Аустро-Угарска нагодба, градови и Источно питање*, Зборник радова Ослобођење градова у Србији од Турака 1862-1867, САНУ, Београд 1970, 263-278.
- Е. Ю. Полтавцева, *Программа и деятельность Н. П. Игнатьева в Восточном вопросе в 1870-е гг.*, Материалы четвертой всероссийской научно-практической конференции студентов, аспирантов и молодых ученых, Москва 2002, 114-119.
- Р. Распоповић, *Задачи руске спољне политике на Балкану у другој половини 19 вијека и међународно правни значај одлука у Сан Стефану и Берлину за Србију и Црну Гору*, Историјски часопис бр. 49, Подгорица 2002, 197-220.

- *Российска дипломатия в портретах*, Международные отношения, Москва 1992, 238-256.
- Р. И. Рыжова, *Из истории русско-черногорских отношения*, Исторически записки, н. 63, Москва 1958, 124-155.
- V. Stojanov, *Genesis and Development of the "Turkish Question" in Bulgaria*, conference Nations and Minorities in Central and South-East Europe, Sofia-Budapest 2008, 160-187.
- B. H. Sumner, *Ignatyev at Constantinople 1864-1874*, The Slavonic and East European Review, V. 11, No. 32, London 1933, 341-353.
- Isti, *Ignatyev at Constantinople II*, The Slavonic and East European Review, V. 11, No. 33, London 1933, 556-571.
- С. Терзић, *Руски словенофили и српско питање (1856-1878)*, међународни научни скуп *Српско-руски односи од почетка XVIII до краја XX века*, Београд 2011, 95-107.
- Исти, *Грчки национални програм и Срби (шездесетих година XIX века)*, зборник радова са међународног научног скупа Илија Гарашанин (1812-1874), Београд, САНУ, 1991, 331-337.
- Исти, *Сербский вопрос между Россией и западными силами, вторая половина XIX и начало XX века*, Югославский кризис и Россия - документы, факты, комментарии (1990-1993). - Москва, 1993, 20-28.
- Исти, *Српски национални покрет између Русије и западних сила : велико раскриће друге половине XIX века*, међународни научни скуп Европа и Срби, Београд Историјски институт САНУ, Нови Сад : Православна реч, 1996, 299-310.
- Исти, *Идејни садржај и стратегија руске балканске политике (1856-1914)*, Руска политика на Балкану, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 1999, 9-16.
- Исти, *Срби и Грци у епохи националног препорода*, Радови Филозофског факултета Пале 3-4 (2001-2002) 341-345.
- Исти, *Косовске теме у српској политичкој и културној мисли (током XIX и почетком XX века)*, међународни научни скуп Национални идентитет и суверенитет у југоисточној Европи, Београд : Историјски институт, 2003, 247 – 257.

- Исти, *Славянофильство XIX века в сербской историографии*, Россия и Сербия глазами историков двух стран, Институт славяноведения Российской академии наук, Санкт Петербург/Москва 2010, 129-142.
- Исти, *Руски словенофили и српско питање (1856-1878)*, међународни научни скуп Српско-руски односи од почетка XVIII до краја XX века, САНУ, Београд 2011, 95-107.
- В. Ђоровић, *По блиској српској прошлости – Кнез Никола прилази Аустрији (1862-1866)*, Политика бр. 5187, Београд 1922, 1-2.
- Исти, *По блиској српској прошлости – Почеци владе Кнеза Николе*, Политика бр. 5178, Београд 1922, 2.
- К. Е. Fleming, *Orijentalizam, Balkan i balkanska historiografija*, Filozofija I drustvo, XVIII, Beograd 2001, 11-33.
- Ch. Frazee, *The Orthodox Church and Independent Greece, 1821-1852*, The Journal of Modern History, Vol. 42, No. 3, Chicago 1970, 412-414.
- Р. Hayrettin, *Diplomasi ile Siyasetin Birlikteliği: Girit İsyanıve Âlî Paşa*, Sosyal Bilimler Dergisi. 18, Isparta 2008, 1-22.
- В. М. Хевролина, *Министерство иностранных дел России в 1856-1878*, Новая и новейшая история, н. 4, Москва 2002, 3-27.
- Иста, *Российский дипломат граф Н. П. Игнатъев*, Новая и новейшая история, н. 1, Москва 1992, 136-154.
- Иста, *Российская дипломатия и балканский вопрос во второй половине 60-х годах 19 века, Стратегия и тактика*, Отечественная история н. 1, Москва 2005, 39-55.
- Иста, *Российское посольство в Константинополе и его руководитель Н. П. Игнатъев (1864-1878)*, Новая и новейшая история, н. 6, Москва 2003, 36-59.
- Иста, *Миссия полковника Игнатъева*, Родина н. 7, Москва 2004, 18-21.
- J. F. Clarke, *Serbia and Bulgarian Revival (1762-1872)*, The American Slavic and East European Review, Vol. 4, No. ¾, London 1945, 141-162.

- Е. Ю. Блуднова, *Мемуары Н. П. Игнатъева как исторический источник*, Москва 2007.
- R. Galen, *The Asiatic Department during the reign of Alexander II, 1855-1881*, New York, 1970.
- Т. А. Павлович, *Государственно-дипломатическая деятельность Н. П. Игнатъева в 1856-1878 гг.*, Москва 2005.

Энциклопедије и речници

- *Большая советская энциклопедия*, Москва 1969—1978
- *Славянофилы - историческая энциклопедия*, составитель и ответственный редактор О. А. Платонов, Москва 2009.
- *Советская историческая энциклопедия*, Москва 1961—1976.
- *Энциклопедический Словарь Ф. А. Брокгауза и И. А. Ефрона*, Санкт-Петербург, 1890—1907.

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

Изабрани одлуком Одељења за историју у комисију за оцену образложења предлога теме докторске дисертације *Гроф Николај Павлович Игњатијев и балканско питање (1864-1875)*, коју је поднела кандидаткиња Маја Лаковић, слободни смо да поднесемо следећи

РЕФЕРАТ О КВАЛИФИКОВАНОСТИ КАНДИДАТА И ПОДОБНОСТИ ПРЕДЛОЖЕНЕ ТЕМЕ ЗА ДОКТОРСКУ ДИСЕРТАЦИЈУ

1. ОСНОВНИ ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ И ДИСЕРТАЦИЈИ

Маја Лаковић рођена је 1984. године у Горажду (БиХ). Основну школу и гимназију „Нико Роловић“ завршила је у Бару (Црна Гора). На основне студије историје, на Филозофском факултету Универзитета у Источном Сарајеву, уписана је октобра 2003. године, а дипломирала децембра 2007. године. На истом факултету у октобру 2012. године уписује мастер студије, под менторством доц. др Милоша Ковића. У јуну 2016. године одбранила је мастер рад, под називом *Дипломатска дјелатност грофа Николаја Павловича Игњатијева: од Лондона до Константинопоља (1856-1864)*.

У јануару 2008. године уписује докторске студије на Одељењу за историју Филозофског факултета у Београду. У периоду од 2010. до 2014. године је, као стипендиста руског Министарства спољних послова, обавила неколико вишемесечних архивских истраживања у Москви. Такође, уз подршку руске амбасаде у Сарајеву, почетком 2014. године, у трајању од два месеца, боравила је на универзитету РГПУ Александар Херцен у Ст. Петербургу. Током похађања основних и мастер студија била је више пута стипендиста Министарства просвете и културе, Министарства науке и технологије Републике Српске и фондације «Др Милан Јелић».

Од октобра 2008. године запослена је на Филозофском факултету Универзитета у Источном Сарајеву. У периоду од 2008. до 2012. године, у звању асистента, на Студијском програму за историју, изводила је наставу на вежбама из следећих предмета: *Европа у XVI и XVII вијеку, Велики вијек просвећености (18. вијек), Европа између револуција 1789-1848. године, Европа и свијет 1848. и 1914. године, Историја дипломатије и Источно питање*. У фебруару 2012. године бирана је у звање вишег асистента.

Учествовала је на више домаћих и међународних научних скупова и објавила више научних радова. Најзначајнији су: *Турецко-черногорска война 1862. г. глазами российских дипломатов*, Петербургские военно-исторические чтения, Санкт Петербург 2015, *О односима Србије и Русије у 1872. години*, зборник радова са научног скупа „Србија и Русија“, САНУ октобар 2014. године, Београд, *Руски конзулски извјештаји о социјално-економском положају српског сељаштва у Босни и Херцеговини током шездесетих година XIX вијека*, „Радови Филозофског факултета“, уредник др В. Милисављевић, Пале 2012.

Од децембра 2015. године је секретар и члан Удружења историчара Републике Српске „Милорад Екмечић“.

2. ПРЕДМЕТ И ЦИЉ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Гроф и генерал Николај Павлович Игњатијев (1832-1908) представља једног од руских државника који су утиснули најдубљи печат на историји Балканског полуострва. Његова улога у историји српског народа током шездесетих и седмдесетих година 19. века не може се довољно нагласити. Служио је, на најразличитијим положајима, у доба три руска цара: Александра II, Александра III и Николаја II. Убедљиво је, међутим, најзначајније време у коме је, као посланик и амбасадор Русије у Константинопољу, усмеравао руску политику у Источном питању.

Деловање грофа Игњатијева у том добу и данас изазива најразличитије оцене. У бугарској историографији он је један од твораца модерне бугарске државе. За српску историографију он је оличење двосмислености и променљивости политике царске Русије према Србији. Западни савременици и историчари истицали су значај његове улоге у

пресудним догађајима Источног питања и ишли толико далеко да су га називали „краљем лажи“.

До пре три деценије, готово сва стварна сазнања о грофу Игњатијеву потицала су из његових рукописа и мемоара који су објављивани, у деловима, током 1914. и 1915. године на страницама часописа *Русская старина*, *Исторический вестник* и *Известия Министерства иностранных делъ*. Совјетска историографија није показивала веће интересовање за истакнуте дипломате и политичаре из царске епохе. У постсовјетском добу пробудило се озбиљније интересовање за каријеру овог руског државника и дипломате. Објављена је и вредна монографија Викторије Максимовне Хевролине, под насловом *Российский дипломат граф Н. П. Игнатъев*.

Политичко деловање грофа Игњатијева у оквирима балканског питања, међутим, није било предмет посебних, темељних, монографских истраживања. Ова докторска дисертација ће зато бити посвећена свеобухватном приказу његових идеја и политичког програма, између доласка на положај руског амбасадора у Цариграду 1864. и почетка Велике источне кризе 1875. године. Тада је Игњатијев положио темеље нове руске политике на Балкану, чији ће се резултати показати у Великој источној кризи, пре свега кроз напуштање Србије и покушај стварања Санстефанске Бугарске. У том добу његова делатност била је везана за подстицање и усмеравање националних покрета на Балкану, стварање бугарске Егзархије и за поништавање одредби о војној неутрализацији Црног мора, наметнутих Русији после пораза у Кримском рату, Париским уговором из 1856.

Главни циљ дисертације *Гроф Николај Павлович Игњатијев и балканско питање (1864-1875)* јесте да се на основу великим делом неискоришћене руске, бугарске и српске архивске грађе темељно проучи једно ново и пространо подручје истраживања, које има велику важност за српску и међународну историографију. У исто време, она ће понудити оригиналну, нову интерпретацију питања која се у међународној науци сматрају отвореним и контроверзним.

3. ОПИС САДРЖАЈА (СТРУКТУРЕ ПО ПОГЛАВЉИМА) ДИСЕРТАЦИЈЕ

Кандидаткиња ће у *Предговору* образложити тему и критички се осврнути на постојећу литературу. Овде ће, такође, бити приказани извори и литература на основу којих ће истраживање бити спроведено.

У уводним поглављима, под наслововима *Руска политика на Балкану после Париске мировне конференције (1856)* и *Балканско питање у политичкој концепцији грофа Н. П. Игњатијева до доласка у Константинопољ (1864)* биће анализирана руска политика на Балкану после потписивања Париског мира (1856), схватања грофа Игњатијева о њеним задацима и улога овог дипломате у њеном практичном деловању.

У првом поглављу, под називом *Руски посланик у Константинопољу: задаци и циљеви дипломатске мисије грофа Н. П. Игњатијева* биће истражени први задаци константинопољске мисије грофа Игњатијева, који се односе на јачање руског утицаја на православно становништво Османског царства, задобијање поверења турских министара и слабење утицаја посланика супарничких великих сила на Порти.

У другом поглављу, под називом *Румунско питање* биће проучен однос руске дипломатске мисије у Константинопољу према конституисању румунске државе, у првим годинама након уједињења, као и Игњатијевљев утицај на унутрашње реформе и спољну политику кнеза Александра Кузе.

Треће поглавље, под називом *Национални покрети балканских народа у другој половини 60-их година XIX вијека*, је најобимнија целина унутар дисертације. Овде ће бити речи о односу грофа Игњатијева према словенофилским идејама, као и о његовој улози у културно-просвјетном деловању на националне покрете православних хришћана на Балкану. Затим, биће проучен утицај грофа Игњатијева на стварање националног програма српског кнеза Михаила Обреновића, и његова улога у раду српског кнеза на стварању Балканског савеза. Потпоглавље под називом *Преурањени устанак или руски страх од неуспијеа: Велика критска револуција (1866-1869)* прати дешавања на Криту све до окончања устанка и ставља посебан акценат на активности грофа Игњатијева у правцу пружања дипломатске и финансијске подршке устаницима.

Наредно поглавље, *Грчко-бугарски црквени спор* биће посвећено дугогодишњем залагању грофа Игњатијева да црквено питање у Турској буде решено у корист Бугара. Са Егзархијом, у чијем настајању је он имао главну реч, бугарска црква је добила

аутокефалност. Тада су положени темељи бугарске националне акције у Турској, али и сукоба и неслоге унутар православне цркве на Балкану.

У претпоследњем поглављу, *Тријумф руске дипломатије: поништавање неутрализације Црног мора*, биће истражено на који начин су се изазови руске дипломатије на путу ка поништавању неповољних одредаба мира у Паризу (1856) одразили на промену њене политике према Балкану и довели до промена у њеном ставу према Србији и Црној Гори.

Последње поглавље, *У сусрет Великој источној кризи* биће посвећено руској политици на Балкану после поништавања одлуке о неутрализацији Црног мора. Овде ће бити истражени појединачни односи између Русије и балканских земаља, са посебним освртом на питања српско-турских железница и граничног спора око Малог Зворника и Сакара. Поглавље ће бити завршено са почетком Велике источне кризе, избијањем устанка у Херцеговини јула 1875. године.

У поглављу *Закључак* биће изнети основни закључци тезе. У *Резимеу* ће бити приказани најважнији резултати истраживања на енглеском језику. У *Библиографији* ће бити изнет детаљан попис коришћених извора и литературе.

4. ОСНОВНЕ ХИПОТЕЗЕ ОД КОЈИХ ЋЕ СЕ ПОЛАЗИТИ У ИСТРАЖИВАЊУ

1. Програм грофа Игњатијева о балканском питању формирао се постепено, дуги низ година, почев од његовог учешћа на допунској мировној конференцији у Паризу (1856).
2. Почетком 60-их година остварио је прве контакте са словенофилским круговима.
3. По доласку у Константинопољ, у септембру 1864. године, гроф Игњатијев је сматрао да су најважнији задаци његове мисије успостављање контроле над Босфором и Дарданелима и рад на обнови некадашњег руског утицаја на Балкану.
4. Један од првих задатака Игњатијева везаних за балканску политику било је решавање румунског питања кроз борбу за утицај са осталим силама и стварање румунске државе.

5. Игњатијев је полагао велика очекивања у Балкански савез (1866-1868) и политику кнеза Михаила Обреновића, кога је сматрао носиоцем заједничке ослободилачке акције балканских хришћана.
6. После избијања Критског устанка (1866-1869) гроф Игњатијев је отпочео преговоре са Портом око давања аутономије Криту, за шта су у првој фази устанка, према његовим уверењима, постојале реалне могућности.
7. Вишегодишњи дипломатски напори грофа Игњатијева, али и сплет политичких околности у Турској, које су биле повезане са Критским устанком, непосредно су утицали на доношење Портиног фермана о оснивању Бугарске егзархије (1870).
8. Лондонски уговор (15. март 1871) увео је руско-турске односе у нову фазу. После тога значајно се мења став руске дипломатије према Балкану.
9. Покушај поновног зближавања између Русије и Србије у јесен 1871. Био је непосредна последица деловања грофа Игњатијева.

10. МЕТОДЕ КОЈЕ ЋЕ СЕ У ИСТРАЖИВАЊУ ПРИМЕНИТИ

У изради предложене теме докторске дисертације биће примењен стандардни историографски метод. Кандидаткиња је већ обавила архивска истраживања и прикупљање литературе у више архивских институција и библиотека у Русији, Бугарској, Србији и Црној Гори. Следи анализа, синтеза и еспозиција у оквиру докторске дисертације.

11. ОЧЕКИВАНИ РЕЗУЛТАТ И НАУЧНИ ДОПРИНОС

Чланови комисије сматрају да овако замишљена тема, ослоњена на обимне изворе и литературу, може да представља вредан прилог међународној и српској историографији. Предложено истраживање бавиће се изузетно важном темом улоге грофа Игњатијева у деловању руске дипломатије на Балкану, која до сада није проучена на целовит начин. На основу прворазредног изворног материјала биће понуђено непристрасно тумачење многих питања која се и данас сматрају контроверзним. Ова теза би требало да одговори на многа отворена питања не само српске, него и руске, бугарске, англосаксонске историографије.

12. ЗАКЉУЧАК

Комисија закључује да је кандидаткиња квалификована за израду предложене докторске дисертације, да је предложена тема оригинална и да ће дисертација представљати значајан допринос историјској науци. Такође, предложени садржај и структура дисертације су одговарајући и у свему усклађени са темом.

На основу свега наведеног, слободни смо да Наставно-научном већу Филозофског факултета у Београду поднесемо наше позитивно мишљење о теми докторске дисертације *Гроф Николај Павлович Игњатијев и балканско питање (1864-1875)* и да предложимо да се колегиници Маји Лаковић одобри рад на њој.

У Београду, 14. 3. 2017.

Комисија:

др Александар Фотић, ванредни професор,
Филозофски факултет у Београду

др Ђорђе Ђурић, ванредни професор
Филозофски факултет у Новом Саду

др Небојша Шулетић, доцент
Филозофски факултет у Београду